

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ЦЕНТР НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНІЦІАТИВ”

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “МОЛОДІЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧИНАЮЧИХ ЛІДЕРІВ”

ЛЮДИНА, ПРАВО, ДЕРЖАВА: ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

ЗБІРНИК НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 ТРАВНЯ 2026 РОКУ

М. ВІННИЦЯ

л54 Людина, право, держава: правові та соціально-психологічні виміри: зб. матеріалів наук. практ. конф. (м. Вінниця, 15 травня. 2026 р.): Громадська Організація «Центр Науково-Дослідних Ініціатив., Вінниця: «ГО ЦНДІ» 2026.

Збірник містить наукові розробки науковців, представників практичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів, докторантів, аспірантів та здобувачів вищої освіти, присвячені дослідженню теоретичних і прикладних аспектів розвитку взаємодії органів публічної влади та правоохоронних органів

Матеріали викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

Електронна копія матеріалів круглого столу безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Громадської організації «Центр Наукового-Дослідних Ініціатив» у розділі «Архів наукових заходів», сторінка «Збірники наукових заходів» <https://gocsri.com/index.php/index/uk/index>

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії

Зінченко Людмила Петрівна - засновник Громадської організації «Центр Науково-Дослідних Ініціатив»

Заступник голови редакційної колегії

Байцур Катерина Юріївна - співзасновник Громадської організації «Центр Науково-Дослідних Ініціатив»

Члени редакційної колегії:

Василенко Віктор Михайлович- перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Музичук Олександр Миколайович- проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор

Невядовський Владислав Олегович - учений секретар секретаріату Вченої ради, доктор юридичних наук, доцент

Іванцов Володимир Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності

Чишко Катерина Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів

Статівка Олена Олександрівна – завідувач кафедри мовної підготовки, кандидат педагогічних наук, доцент

Ляска Оксана Петрівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки

Мотуз Анна Володимирівна,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
факультет підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної
поліції України, Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м.Дніпро*

Науковий керівник: Кривопис Олександр Григорович

*доктор філософії, доцент кафедри
криміналістики та домедичної підготовки,
Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро*

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ОСІБ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Сексуальне насильство належить до категорії найбільш тяжких та соціально небезпечних злочинів, що характеризуються високим рівнем латентності. Багато випадків таких злочинів залишаються нерозкритими або взагалі не потрапляють до правоохоронних органів через складність психологічного стану потерпілих, страх суспільного осуду, почуття сорому, провини або недовіру до системи правосуддя. Особливо складним елементом розслідування таких кримінальних правопорушень є проведення допиту потерпілої особи, оскільки саме її показання часто становлять ключове джерело доказової інформації. У зв'язку з цим криміналістична тактика допиту жертв сексуального насильства повинна поєднувати процесуальну ефективність із максимально можливим забезпеченням психологічної безпеки та поваги до гідності потерпілої особи.

Підготовка до допиту у провадженнях щодо посягань на статеву свободу та недоторканність особи є критично важливим етапом, оскільки від нього залежить не лише якість доказів, а й мінімізація психологічної травми потерпілого. Саме на стадії підготовки визначається стратегія спілкування з потерпілою особою, обираються тактичні прийоми та організаційні заходи, спрямовані на отримання достовірної інформації без нанесення додаткової психологічної шкоди. Перед проведенням допиту слідчий повинен ретельно ознайомитися з усіма матеріалами кримінального провадження: результатами огляду місця події, медичних експертиз, висновками судово-медичних експертів, показаннями свідків та іншими доказами. Таке попереднє вивчення матеріалів дозволяє уникнути повторного травмування потерпілої особи через необхідність багаторазового уточнення одних і тих самих обставин. Крім того, важливим елементом підготовки є вивчення особистості потерпілого: його віку, рівня психологічного розвитку, соціального середовища, можливих психологічних травм або особливостей поведінки [1, с.122-123].

Особливе значення у таких справах має залучення фахівців суміжних галузей, передусім психологів. Психолог може допомогти слідчому правильно оцінити психологічний стан потерпілої особи, визначити оптимальний спосіб комунікації, а також попередити можливі негативні реакції під час допиту. У випадках, коли потерпілими є малолітні або неповнолітні особи, участь психолога або педагога є не лише доцільною, а й фактично необхідною умовою проведення слідчої дії. Спеціаліст допомагає адаптувати питання до вікових особливостей дитини, слідкує за її емоційним станом і за потреби може втрутитися, щоб запобігти психологічному перевантаженню [2, с.10].

Не менш важливим є вибір місця проведення допиту. Традиційна обстановка слідчого кабінету може викликати у потерпілої особи додаткове відчуття страху або напруження, особливо якщо мова йде про дітей чи осіб, які перебувають у стані сильного психологічного стресу. Тому у сучасній практиці все частіше

використовуються спеціально обладнані приміщення – так звані «зелені кімнати» або «кризові кімнати, дружні до дитини» [2, с.11]. Такі приміщення створюють більш комфортну та безпечну атмосферу, що сприяє відкритості та щирості під час спілкування. Вони зазвичай обладнані м'якими меблями, іграшками, малюнками та технічними засобами для прихованого аудіо- та відеозапису. Наявність технічної фіксації дозволяє використовувати отримані показання в суді без необхідності повторного допиту, що особливо важливо для уникнення повторної психологічної травматизації.

Суттєвим аспектом організації допиту, який потребує врахування є гендерний фактор. Для багатьох потерпілих від сексуального насильства важливим є те, щоб допит проводила особа тієї ж статі, оскільки це може зменшити почуття сорому та сприяти більш відкритому спілкуванню. Надання потерпілій особі можливості вибору статі слідчого підвищує рівень довіри до правоохоронних органів та сприяє отриманню більш повної та достовірної інформації.

Встановлення комунікативного контакту з потерпілою особою є одним із ключових елементів успішного допиту. У криміналістиці традиційно використовувався термін «психологічний контакт», однак у сучасних наукових підходах дедалі частіше застосовується поняття «комунікативний контакт». На відміну від психологічного контакту, який передбачає певну взаємну симпатію або емоційне тяжіння, комунікативний контакт ґрунтується на професійній взаємодії, повазі, емпатії та уважному слуханні [1, с.120-121]. Основним завданням слідчого на початковому етапі допиту є створення атмосфери довіри та безпеки, у якій потерпіла особа зможе відчувати, що її слова сприймаються серйозно і без осуду.

На початковій стадії допиту доцільно використовувати нейтральні теми розмови, які не пов'язані безпосередньо з подією злочину. Це можуть бути питання про повсякденне життя, захоплення, домашніх тварин або інші

нейтральні аспекти життя [3, с.140]. Такий підхід допомагає знизити емоційне напруження та підготувати потерпілу особу до більш складної частини розмови. При цьому слідчий повинен уважно контролювати власну поведінку, міміку, жести та інтонацію голосу. Будь-які прояви недовіри, іронії, здивування або осуду можуть призвести до втрати довіри та небажання потерпілої особи продовжувати давати показання.

Безпосередньо під час допиту важливо застосовувати тактичні прийоми, які дозволяють отримати максимально повну інформацію про подію злочину. Одним із основних методів є надання потерпілій особі можливості викласти події у формі вільної розповіді. Такий підхід дозволяє уникнути навіювання та забезпечує більш природне відтворення подій [3, с.140]. Слід враховувати, що під впливом сильного стресу або травми спогади можуть бути фрагментарними, непослідовними або частково витісненими з пам'яті. У психології це явище іноді називають дифузним узагальненням, коли людина пам'ятає загальну картину події, але не може одразу відтворити окремі деталі.

Після завершення вільної розповіді слідчий переходить до етапу уточнення та деталізації показань. У сучасному кримінальному законодавстві України особлива увага приділяється встановленню факту добровільної згоди на сексуальні дії. Тому під час допиту необхідно з'ясувати характер дій сексуального характеру, обставини їх вчинення, наявність або відсутність добровільної згоди, а також спосіб застосування фізичного чи психологічного примусу. Важливо встановити, чи було проникнення, які саме дії вчинялися, у який спосіб відбувалося подолання опору потерпілої особи, чи застосовувалося насильство, погрози або інші форми тиску [4, с.54].

У деяких випадках, особливо під час допиту дітей або осіб, яким складно вербалізувати пережиті події, можуть використовуватися спеціальні демонстраційні засоби. До них належать анатомічні ляльки, малюнки, схеми або карти місцевості. Використання таких засобів дозволяє потерпілій особі показати

або намалювати певні дії, не описуючи їх безпосередньо словами [5, с.153]. Це може значно полегшити процес комунікації та зменшити психологічне навантаження.

Допит малолітніх осіб має низку специфічних особливостей, обумовлених віковими та психологічними характеристиками дітей. Кримінальний процесуальний кодекс (ст. 226) встановлює чіткі часові обмеження для проведення таких слідчих дій: допит дитини не може тривати понад одну годину без перерви і понад дві години загалом протягом дня [6]. Це пов'язано з тим, що діти швидко втомлюються та можуть втрачати концентрацію, що негативно впливає на точність їхніх показань.

Важливим етапом допиту є фіксація його результатів. У сучасній практиці дедалі ширше застосовується технічна фіксація у вигляді відеозапису. Відеофіксація дозволяє точно відтворити хід допиту, зафіксувати поведінку та емоційний стан потерпілої особи, а також запобігти можливим звинуваченням у неправомірних діях з боку слідчого. Крім того, відеозапис може бути використаний у суді як доказ, що дозволяє уникнути повторного допиту потерпілої особи, особливо якщо мова йде про дитину.

Завершення допиту також має важливе психологічне значення. Наприкінці слідчої дії слідчий повинен подякувати потерпілій особі за співпрацю та пояснити подальші процесуальні кроки. Важливо запевнити особу у конфіденційності отриманої інформації та наголосити на тому, що її свідчення мають важливе значення для встановлення справедливості. Після завершення допиту необхідно надати потерпілій особі можливість відновити емоційний стан, особливо якщо під час розповіді вона пережила сильні негативні емоції.

Отже, тактика допиту осіб, які стали жертвами сексуального насильства, вимагає комплексного підходу, що поєднує юридичні, психологічні та етичні аспекти. Ефективність такої слідчої дії значною мірою залежить від рівня професійної підготовки слідчого, його здатності встановити довірливий контакт

з потерпілою особою та застосувати відповідні тактичні прийоми. Використання спеціально обладнаних приміщень, участь психологів, обов'язкова відеофіксація та дотримання принципів правосуддя, дружнього до потерпілих, сприяють не лише отриманню достовірних доказів, але й забезпечують належний захист прав і гідності осіб, які постраждали від сексуального насильства.

Список використаних джерел:

1. Шмерецький Є. Є. Психологічні особливості допиту потерпілих від зґвалтувань. *Юридична психологія*. 2016. № 2. С. 118-126.
2. Павлова Н. В. Роль спеціаліста у проведенні допиту малолітньої особи, постраждалої від насильства. *Криміналістичний вісник*. 2020. № 34 (2), 7-16. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2020-34-2-7>
3. Масько І. В. Шинкаренко І. О. Деякі аспекти допиту дітей, які постраждали від сексуального насильства. *Розвиток науки і техніки: проблеми та перспективи* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Київ, 20 травня 2021 р.). 2021. С. 139-141.
4. Волобуєва О. О. Особливості допиту потерпілих у кримінальних провадженнях про статеві кримінальні правопорушення. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 3 (84). С. 52-56. DOI: 10.32782/2523-4269-2023-84-52-56
5. Канцір В. С., Петрик В. В. Особливості допиту неповнолітніх осіб, які постраждали від сексуального насильства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 43. С. 152-154.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.03.2026).